

Af Esbjerg Seminariums historie

Det er i 1999 50 år siden Esbjerg Seminarium blev grundlagt. Det eksisterede dog kun i 40 år, idet seminariet blev nedlagt 1989 og læreruddannelsen flyttet til Ribe Statsseminarium. Esbjerg Seminarium begyndte som et aftenseminarium, og de efterfølgende artikler tegner et billede af seminariets første år. Indledningsvis ridses seminariets formelle historie op af tidligere inspektør Jens Chr. Nielsen. Derefter beretter fhv. skoleinspektør Magne Astrup om seminariets tilblivelse, og endelig bringes to erindringer fra tidligere elever på Esbjerg Aftenseminarium.

Esbjerg Seminarium - kort fortalt

Af Jens Chr. Nielsen

I september 1949 begyndte de første elever i en forberedelsesklasse i Esbjerg med henblik på at blive optaget på et planlagt aftenseminarium i august 1950.

Initiativet blev, som det vil fremgå af det efterfølgende, taget af tre aktive skolefolk i Esbjerg. Skoledirektør N. P. Andersen, som blev seminariets første forstander til 1955. Lederen af aften- og ungdomsskolen, senere skoleinspektør Magne Astrup, der blev seminariets mangeårige formand, samt lederen af Esbjerg Årskursus, viceinspektør Ejnar Skårup, der blev seminariets inspektør indtil 1955. Som undervisere på det nye seminarium virkede lærere fra Esbjerg Statsskole og Esbjerg Kommunes skolevæsen. Aftenseminariet skulle gøre det muligt for de mange, der af økonomiske årsager var kommet i erhverv efter endt skoleuddannelse,

men som havde lyst til at blive lærere. For at de kunne bevare deres økonomiske grundlag for uddannelsen, måtte denne finde sted som aftenundervisning de første fem dage ugentlig fra kl. ca. 17-22 i fire år, derefter fulgte et femte år med dagundervisning.

Fra 1949 til 1962 begyndte hvert år et nyt hold i forberedelsesklassen, men herefter var der ikke længere tilstrækkeligt med ansøgere til aftenlinien. Den blev derfor nedlagt, og seminariet fortsatte som dagseminarium.

I 1955 trådte seminarieloven af 1954 i kraft, og bestyrelsen besluttede allerede da, at seminariet også skulle omfatte en daglinie. Samme år ansattes den 37-årige seminarielærer Palle Schmidt som forstander, og året efter blev de første faste lærere ansat. De skiftede i øvrigt titel i 1959 til rektor, lektorer og adjunker, og

Indflytningen i det nye seminarium fandt sted under megen hurtlumhøj. I procession gik lærere og studerende fra Rørkjær Skole, der ses i baggrunden, til Storegade.

eleverne blev studerende. Dagseminariet omfattede både den fireårige læreruddannelse og den treårige linie for studenter. Antallet af elever var så stort, at der blev behov for egne og egnede lokaler til seminarium. Esbjerg Kommune tilbød at opføre seminariebygninger i tilknytning til Jerne Skole, lokaler som seminariet skulle leje af kommunen. I 1958 flyttede seminariet ind i Storegade 182 i de bygninger, der i dag er hjemsted for Den Sociale Højskole.

På grund af stadig tilgang blev pladsen hurtigt for trang og hastigt opstillede pavilloner løste ikke pladsproblemet. I bestyrelsen havde borgmester Henning Rasmussen afløst Magne

Astrup som formand, og den måtte hurtigt tage stilling til nye byggeplaner. Seminariet havde tidligt købt nogle ejendomme til udvidelse, og de blev nu mageskiftet med kommunen, så et nyt seminarium kunne opføres på Skolebakken. Udflytningen til det nye bygningskompleks, som seminariet selv ejede, skete i årene 1973-1976. Det nye seminariums indretning var tilpasset læreruddannelsesloven af 1966, der specielt stillede nye krav til uddannelsen i liniefag, bl.a. med laboratorier, øvelseslokaler, bibliotek m.m.

I slutningen af 1970'erne og i 1980'erne faldt ansøgertallet til seminarierne, og under-

visningsminister Bertel Haarder gennemførte i 1982 og 1988-89 en reduktion i antallet af seminarier. Ved loven i 1989 blev Esbjerg Seminarium sammenlagt med Ribe Statsseminarium i Ribe. Esbjergs rektor Lars Runo Johansen overtog stillingen som rektor i Ribe, og seminariets lærere blev gradvis overflyttet til Ribe.

De studerende, som havde påbegyndt deres udadannelse i Esbjerg, færdiggjorde uddannelsen her, og de sidste blev dimitteret fra Esbjerg i 1992

I årene 1955-92 er der i alt dimitteret 2.424 lærere fra Esbjerg, fordelt således:

fra aftenlinien	216
fra daglinien	625
fra studenterlinien	321
Efter 1966-loven	1.262

Fra 1975 blev det muligt for lærere og andre interesserede at gennemføre uddannelsen i et eller flere af læreruddannelsens fag. Det var den såkaldte »tompladsordning«, idet disse ek-

sterne studerende kun kunne optages på holdene, hvis der var ledige pladser. I alt har 167 i årene 1975-92 gennemført uddannelsen i et eller flere fag, fortrinsvis dog i ét liniefag. I alt 93 har bestået liniefag (en enkelt i to liniefag), 46 har gennemført liniefag uden at gå til eksamen, 20 har gennemført pædagogiske specialer med eller uden liniefag og seks i andre fag.

Seminariebygningerne på Skolebakken blev under navnet Seminariet i Esbjerg overtaget af pædagoguddannelsen. Esbjerg Seminariums egenkapital blev opgjort til 17,6 mio. kroner, og denne formue blev hensat i Esbjerg Seminariums Uddannelsesfond, der blev oprettet i 1995. Fondens formål er:

- at virke for videregående uddannelser i Esbjerg til gavn for byen og egnen,
- at uddele legater til lærerstuderende fra det tidligere Esbjerg Seminariums naturlige rekrutteringsområde, og
- at uddele midler efter ansøgning til videregående uddannelsesaktivitet i Esbjerg.

Esbjerg Aftenseminariums tilblivelse

Af Magne Astrup

Som den eneste tilbageværende af det trekløver, som var med til at oprette Esbjerg Seminarium, skal jeg forsøge at beskrive, hvordan denne institution blev til, og hvilke tanker der lå bag initiativet.

Ideen blev født af skoledirektør N. P. Andersen, der var blevet skoledirektør i Esbjerg i 1948. Han havde både evner og lyst til at sætte reformer og nydannelser i gang inden for skole og kultur, men naturligvis ikke mindst på det uddannelsesmæssige område.

I København var der i 1949 blevet oprettet et aftenseminarium beregnet på mennesker, som havde lyst til at blive lærer, men som ikke i deres ungdom havde haft mod på eller økonomi til at gennemføre en uddannelse. De fleste af disse lidt ældre og mere modne folk havde forpligtelser over for en familie, og de måtte af økonomiske grunde have i hvert fald et deltidsarbejde. Undervisningen skulle derfor placeres om aftenen, dvs. fra omkring kl. 16.30 til 21.45.

N. P. Andersen fandt denne idé god og mente, den måtte kunne omplantes til Esbjerg. Det ville være af betydning at få denne »reserve« uddannet, for netop i disse år var der stor lærermangel, og det var svært at få lærere nok til det vestjyske område. N. P. Andersen vidste, at daværende viceinspektør Ejnar Skårup også interesserede sig for seminarietanken. Han havde taget den pædagogiske prøve for seminarielærere i regning, matematik og fysik, og han havde på afstand fulgt tanken om et aftenseminarium i København. N. P. Andersen vidste også, at jeg interesserede mig for læreruddannelsen. Jeg havde allerede et par år før talt med hans forgænger, skoledirektør Olaf Pedersen, om et muligt seminarium. Min tanke var først og fremmest at skabe en bredere rekruttering til seminarierne end den, der blot byggede på folk med boglige kundskaber. Jeg tænkte især på unge ledere fra foreningslivet – trænere i

gymnastik, førere i FDF, i spejderbevægelsen og i DUI.

Jeg mente de udgjorde en gruppe der var brug for som lærere, fordi mange af dem var i besiddelse af det udefinerligt væsentlige, som kunne videreføres i en læreruddannelse.

Olaf Pedersen var interesseret i min idé og luftede tanken højere oppe i systemet, men tiden var ikke inde. Den vigtigste årsag var nok, at Ribe Seminarium, som dengang var et kvindeseminarium, havde vanskeligheder med at få elever nok. Undervisningsministeriet kunne derfor på forhånd sige, at et nyt seminarium i Esbjerg ikke ville blive godkendt.

Situationen var imidlertid en anden i 1949. Ribe var da blevet omdannet til et fællesseminarium, og lærermangelen var sat ind med fuld styrke. Da N. P. Andersen og Skårup henvendte sig til mig, var jeg derfor åben for at vi prøvede at oprette en forberedelsesklasse, en såkaldt

Time	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag
17 ¹⁵ 17 ⁴⁵	geografi ³⁴	historic ¹²	gymnast.	regning ¹²	matemat. ¹²	
18 ⁰⁰ 18 ⁴⁰	naturhist. ¹⁷	religion ¹²	regning ¹²	regning ¹²	dansk ¹²	
19 ⁰⁰ 19 ⁴⁰	historie ¹²	matemat. ¹²	religion ¹²	sang ³³	regning ¹²	
19 ⁴⁵ 20 ²⁵	dansk ¹²	dansk ¹²	naturhist. ¹⁷	religion ¹²	naturhist. ¹⁷	
20 ³⁰ 21 ¹⁰	dansk ¹²	dansk ¹²	geografi ³⁴	dansk ¹²	geografi ³⁴	
21 ¹⁵ 21 ⁵⁵	matemat. ¹²	müsik ³³	historic ¹²	skrivning ¹²	historie ¹²	

Timeplan for den første præparandklasse 1949/50. Efter en dags erhvervsarbejde var det en drøj aften fra kl. 17-22. (Tegning: Privat øje).

præparandklasse. Jeg så en mulighed for, at mine tanker om en bredere rekruttering kunne blive realiseret på denne måde. Vor lille tremandsgruppe blev hurtigt suppleret med bl.a. skoleinspektør Svend Løkkegaard og skoleinspektør, landstingsmand Niels Sæderup.

Organisatorisk blev det ordnet således, at præparandklassen blev oprettet som en særlig gren af Esbjerg Kommunale Fortsættelsesskoler. Undervisningen skulle finde sted på Rørkjær Skole, og der fandt vi også et lille kontor, som kunne stilles til rådighed.

Egentlig blev vi overrumplet af udviklingen, for allerede før der forelå en godkendelse af præparandkursus, ventede den utålmodig elevflokk på at få begyndt. I rivende hast skulle et repræsentantskab nedsættes, alle formaliteter ordnes og lærere ansættes. Skårup og jeg måtte flere gange til København for at tale med embedsmænd for at få tingene til at glide.

I undervisningsministeriet fik vi god støtte af tidligere seminarieforstander Georg Christensen, som kunne give gode råd om den bemyndigelsesparagraf i seminarieloven vi skulle bruge, og som viste sig at være den sikkerhedsventil der var brug for. Jeg husker også et møde i 1950 med daværende statskonsulent Alfred Andreassen, som var til møde på Christiansborg. Mens vi ventede på ham, mødte vi i Vandrehallen tilfældigt den nyudnævnte undervisningsminister Julius Bomholt, som udtrykte glæde over vores initiativ. Bomholt var valgt i Esbjergkredsen og har vel spillet en vis rolle i forbindelse med tilblivelsen af seminariet.

Også hjemme blev vore planer mødt med velvilje, og bystyret omfattede fra den første begyndelse sagen med positiv interesse. Det viste sig bl.a. ved at byen lagde penge ud til drift og lønninger, indtil tilskuddet fra undervisningsministeriet kom året efter.

Som nævnt var min tanke oprindelig blot at oprette en præparandklasse, men N. P. Andersen og Skårup ønskede at gå videre, så Esbjerg fik et »fuldstændigt« seminarium. Præparandklassen fortsatte derfor året efter som 1. klasse på Esbjerg Aftenseminarium, som den nye uddannelsesinstitution kom til at hedde. N. P. Andersen blev forstander, og Skårup blev seminariets første inspektør, og han bar tunge byrder i seminariets pionerår. Man kan blive ganske svimmel ved at tænke på, at det kun var »fritidsvirksomhed« for dem begge. Senere voksede det administrative arbejde, så der måtte forstærkning til. Skoleinspektør Ahlmann Nielsen overtog derfor regnskabsføringen og senere inspektørstillingen.

I 1955 blev det første hold lærere dimitteret fra Esbjerg Aftenseminarium, og skoleinspektør N. P. Andersen fratrådte samtidig som forstander. Han ville gerne have fortsat arbejdet, men kunne ikke vedvarende lede seminariet ved siden af sit embede som skoledirektør.

Som hans afløser ansattes seminarielærer Palle Schmidt, Århus, og seminariet blev fra 1956 anerkendt som både dag- og aftenseminarium. Dermed begyndte en helt ny periode i Esbjerg Seminariums historie.

Studerende på Esbjerg Aftenseminarium 1957-63

Af Vagn Husted

Man kunne måske kalde den lille gruppe, der en dag - var det i 1956 eller 1957 - mødtes i et lokale på Rørkjær Skole i Esbjerg for en sammenløben flok. Vi skulle begynde et studium ved Esbjerg Aftenseminarium, der var oprettet et par år tidligere.

Et havde vi dog tilfælles: Vi havde i en lidt sen alder bestemt os for en læreruddannelse. Vore grunde hertil var nok ret forskellige, men fælles for os var at vi var vokset op og havde været unge i en tid, der var præget af 30'ernes fattigdom samt den noget kaotiske udvikling under og i de første år efter 2. Verdenskrig. Mange af os havde måttet slå sig igennem uden virkelig at kunne øjne, hvor vort fremtidige virke skulle blive.

Barndoms- og ungdomsår

Jeg var vokset op på et mindre landbrug i Vestjylland, havde efter syv års skolegang haft pladser ved landbruget i enen og troede vel først, at jeg skulle blive landmand.

Selv at få et landbrug, som en familie nogenlunde rimeligt kunne ernære sig på, var dengang meget vanskeligt. Så måske skulle man tænke lidt på en anden levevej.

Ved siden af min interesse for og kærlighed til landbrugserhvervet havde jeg også haft lyst og tanker om at gå i højskolens tjeneste. Dog syntes jeg måtte have en eller anden form for uddannelse for at føle mig kvalificeret til en gerning der.

Efter 2. Verdenskrig var der mangel på alt, også brændsel, og jeg havde i nogle somre arbejdet i tørvemoserne. Nu så jeg en chance til at skaffe mig lidt læsekapital ved at begynde en tørveproduktion som selvstændig.

Mens jeg arbejdede i tørvene om sommeren, havde jeg en vinter et ophold som elev på Rønshoved Højskole, og en vinter var jeg på Sigtuna Folkhögskola i Sverige, så jeg havde et rimeligt indblik i, hvad der måtte forventes af en højskolelærer.

Det var så min tanke at tage et par år på Den Frie Lærerskole i Ollerup. Så mente jeg mig kvalificeret til en gerning i højskolens tjeneste. Men først skulle der altså laves lidt kapital.

Tørveproduktionen

Med min tørveproduktion gik det godt nok i et par år, og efter mine planer ville jeg, når sæsonen i mosen var færdig i 1954, søge ind på Den Frie Lærerskole i Ollerup.

Alt kom dog til at gå anderledes, end jeg havde tænkt.

Allerede ret tidligt på sommeren satte det i med megen regn. Vi bøvlede nu på i mosen imellem bygerne, med det håb selvfølgelig, at vejret vel måtte bedre sig. Efterhånden fik vi al disponibel læggeplads fyldt op med tørv - de blev vel tørre engang! Vejret ændrede sig imidlertid ikke den sommer, regnen fortsatte efteråret ud, bønderne høstede vådt korn, og alle mine våde tørv blev liggende på mosen hele efteråret og vinteren med.

Det betød, at hele min lille opsparede kapital fra de foregående somre - og lidt til - var tabt.

Jeg måtte tage et år mere i mosen for at få rettet lidt op på økonomien, hvilket også lykkedes. Penge til at tænke på at begynde et studium havde jeg dog ikke.

Gav ikke op

Helt at give op ville jeg nu ikke. Jeg havde hørt at der i Esbjerg, på grund af den store mangel på lærere, var begyndt et aftenseminarium med henblik på at få lidt ældre »reserver« ind, som så kunne have et job om dagen og uddanne sig om aftenen.

Det var måske noget for mig. Det ville jo tage længere tid på den måde. Til gengæld kunne jeg så begynde med det samme.

Jeg fik en samtale med Palle Schmidt, der var forstander for seminariet i Esbjerg, og forklarede ham min situation og mine planer. Palle Schmidt sagde straks: »Du burde jo gå lige ind på seminariet. Men når du aldrig har haft hverken matematik eller fysik, så er du nok nødt til at gå i præparandklassen, og da mange er i samme situation, har vi noget vi kalder forpræp«. Det måtte jeg jo tage med.

Nu er det længe siden, men end det gemmes i mit sind.

Begyndelsen var primitiv. Vi havde nogle lokaler på Rørkjær Skole, hvor vi kunne rykke ind, når børnene havde forladt dem. Det var nu vist ret kort tid, jeg var med der. Jeg husker bedst, hvordan vi var nogle stykker, der hjalp fru Kaae og vores historie- og dansklærer, Bue Kaae, med at flytte bøgerne om i det nye flotte hus, der var blevet bygget i Storegade.

Her fik vi resten af vores uddannelse, som jeg nu føler vi hurtigt var langt inde i, da først optagelsesprøven i 1958 var overstået. Nu havde vi fem år foran os, langt at se frem - men jeg kunne lide det.

Jeg kom snart ind i et godt samarbejde med nogle studiekammerater i de fag, hvor hjemmetræning var nødvendig. Dette samarbejde kom kun til at vare nogle måneder, for vi måtte jo alle arbejde om dagen og gå i skole om aftenen fra kl. 17 til 22.

Studieår og arbejde

Forberedelse blev det oftest lidt småt med. Desuden var der en ting mere, det i de næste fem år blev lidt småt med: Søn! Men for en periode kan man i sine yngre år klare meget. 14-15 krævende arbejdstimer pr. døgn var nok lige i overkanten af, hvad selv stærke yngre mennesker kan klare gennem fem år.

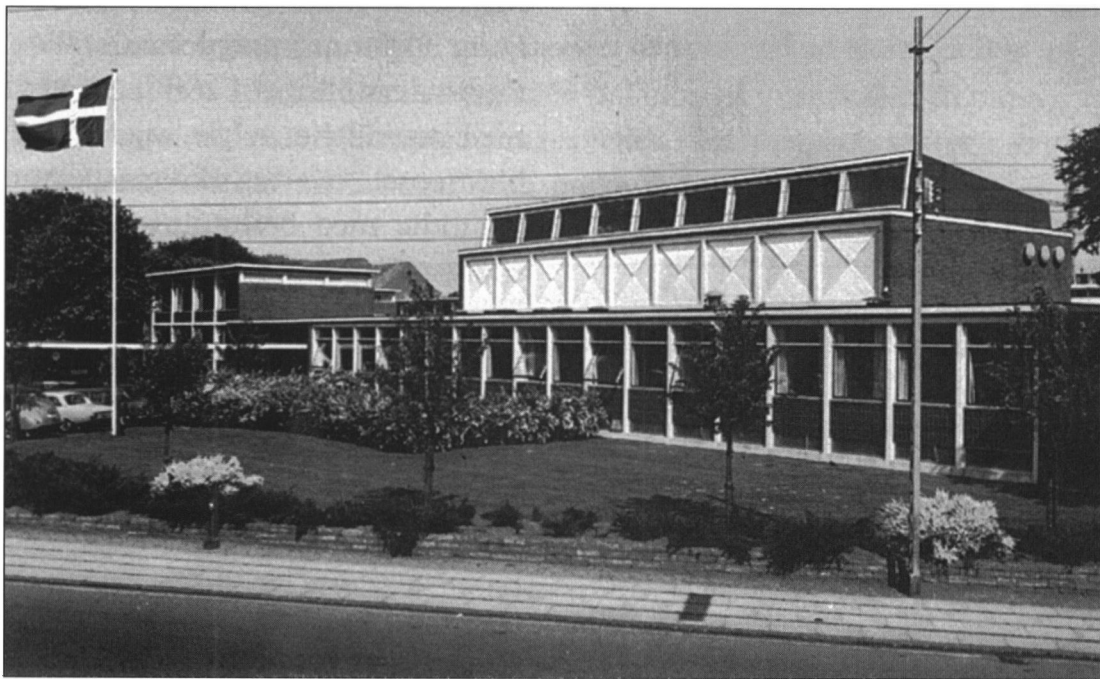
Jeg var, fra jeg begyndte på den egentlige seminarieuddannelse, lærer på Bramminge Efterskole, og var der hele læsetiden ud. I efterskolen havde man dengang ikke fri om lørdagen, men havde undervisning lørdag formiddag. Derudover havde man vagtordninger lørdag eftermiddag og hele søndagen, dog på skift med et par andre lærere.

Måske kan det lyde som en beklagelse af min skæbne. Sandheden er dog, at jeg gik meget op i mit job som lærer i efterskolen, hvor samarbejdet var fint, hvilket vel fremgår af, at jeg beholdt mit job på Bramminge Efterskole, med to års afbrydelse, i 20 år

Nu ligger det daglige liv på seminariet meget langt tilbage i min hukommelse. Dog husker jeg tydeligt alle lærerne - og selvfølgelig også alle kammeraterne, selv om det for mange gælder, at jeg ikke har set dem siden.

Palle Schmidt havde jeg ikke i bestemte fag. Han havde nok også en del administrativt arbejde, men det skete han var afløser for en anden lærer. Palle Schmidt var en venlig og ligefrem mand, kun et par år ældre end jeg. Jeg tror alle kunne lide ham. Mange år senere, da vi begge var i pensionsalderen, skulle jeg få et godt samarbejde med ham under hans arbejde med at få skabt Historisk Samling fra besættelsestiden 1940-1945.

Det vil føre for vidt, om jeg skulle nævne alle vore lærere, af hvilke de fleste - måske alle - var i samme båd som vi aftenelever, idet de havde et dagjob og nu påtog sig et job på aftenlinien

I efteråret 1958 kunne bygningerne i Storegade 182 tages i brug, og hermed skabtes der betydelig bedre pladsforhold for seminariet. (Foto: Privat eje).

ved siden af. For nogles vedkommende betød dette måske at de og vi stod hinanden lidt nærmere, hvad vi også gjorde aldersmæssigt.

I historie og dansk, som jeg havde som liniefag, havde jeg Bue Kaae som lærer. Timerne med ham står klart i min erindring. Udover de altid inspirerende timer vi havde med ham, føler jeg stor taknemlighed mod ham på grund af de meget berigende studierejser, hvor han var vores leder. Disse studierejser foregik ofte – måske altid – i ferier – altså også Bue Kaaes ferier. Det gælder f.eks en studietur til Rom og videre sydpå i Italien i påskeferien, der står for mig som en af mit livs store oplevelser. Jeg havde ellers ikke råd til at komme med på denne tur, men nogle af seminarielærerne skaffede

mig et lån, så jeg kunne komme med. Smukt af dem, og det fortæller vel også lidt om de gode forhold, der var mellem dem og os.

Sang og musik

Når man kunne synge, skulle man også spille på et instrument. De fleste på mit hold havde nok aldrig haft nogen mulighed for at få musikundervisning, men på seminariet kunne man ikke blive fritaget for musikundervisningen. Det hang sammen med at man skulle være i stand til at påtage sig ethvert job i den danske folkeskole, der jo dengang endnu bestod af ret mange små skoler. Sammenlægningen til de større skoler var kun lige begyndt. Alle, der ikke havde haft klaverundervisning, skulle spil-

le violin. Så jeg måtte se at skaffe mig en violin. I grunden kunne jeg overordentlig godt lide violinspil, men at lære det når man er lidt oppe i trediverne, er faktisk lidt af et job, når man så godt som aldrig har blot nogle få minutter til overs til at øve. At være vores musiklærer må have været en prøvelse.

Gymnastik

Med gymnastikuddannelsen fik jeg efterhånden et problem. Som lærer havde vi Egon Skov, kendt som fodboldspiller på Esbjergs førende hold i nogle år, en mand vi havde et overordentlig godt forhold til. Efterhånden skulle vi elever på skift overtage gymnastiktimen. Vi var to på holdet, Aksel Christensen og jeg, som Egon Skov sagde han ikke ville give kritik for vores ledelse af holdet. Han begrundede dette med at vi havde en gymnastikuddannelse i forvejen, hvilket var rigtigt for Aksel Christensens vedkommende, han var Ollerup-uddannet. Jeg havde dyrket gymnastik igennem hele min ungdom, men havde ikke nogen gymnastikuddannelse. Aksel Christensen og jeg lavede vort eget gymnastikprogram, der ikke lige var inspireret af Skovs gymnastikundervisning, men som han åbenbart anerkendte.

Senere forsøgte jeg at blive fri for gymnastikken. Jeg havde efterhånden brug for lidt mere tid, både til forberedelse til mit job som lærer i efterskolen og til seminariet. Desuden vidste jeg jo at jeg aldrig skulle være gymnastiklærer. I højskoler eller efterskoler, hvor jeg stilede efter at få min gerning, havde man altid en ung gymnastiklærer med uddannelse fra en gymnastikhøjskole, Ollerup eller Viborg f. eks., så jeg anmodede om at blive fritaget for gymnastikken.

Seminariets inspektør Theodor Johansen havde af en eller anden grund fået det indtryk, at jeg ringeagtede gymnastikuddannelsen på seminariet, men det var en misforståelse. Jeg

havde absolut ikke kritiseret gymnastikuddannelsen på seminariet. Enden blev dog, at jeg blev fritaget for gymnastikken, så dette fag kom ikke med i mine eksamenspapirer. Jeg fik altså et par hårdt tiltrængte ugentlige timer til andet arbejde.

Højskoleholdet

Jeg ved ikke om denne diskussion lidt medvirkende til, at min klasse på seminariet blev kaldt »højskoleholdet«. Det var vist ikke ment som noget positivt. Det var Bue Kaae, der en dag fortalte os det, men han sagde, at han i al fald ikke så det som noget negativt. Nu kan jeg smile lidt ad, at jeg den første uges tid på seminariet hver dag havde min højskolesangbog med i mappen. Så jeg havde jo nok min del af skylden for dette øgenavn til holdet.

Vores regnelærer, Jens Chr. Nielsen, tror jeg alle på mit hold satte stor pris på. Jeg husker specielt, at han en dag fortalte os, hvorledes og hvorfor det blev ham, der fik stillingen som regnelærer på seminariet, for der var flere ansøgere. »Det blev mig, tror jeg, fordi jeg mødte personligt og søgte pladsen,« sagde han. »Jeg cyklede endda herover helt fra Fyn«. Det var dengang. Vi følte ham vist helt som en af os.

Nu er der gået mange år siden min tid på seminariet. Dels husker jeg ikke alle lærerne lige godt, dels må jeg vel prøve at begrænse denne beskrivelse af min seminarietid lidt. Så det er ikke af ond vilje, når ikke alle vore lærere bliver nævnt.

Færdig med uddannelsen

Læreruddannelsen varede dengang fire år, for dem med studentereksamen dog kun tre år. Aftenlinien tog fem år, foruden et år i præparandklassen.

Jeg tror mange af os var ved at være kørt ned, da vi efter alle årene nåede frem til eksamen. I

vores ungdom havde vi været på vidt forskellige felter i samfundet. Der var på mit hold en typograf, en mejerist, en murer, nogle landmænd og måske var endnu flere erhvervsområder repræsenteret. Kvinderne havde måske været hjemmegående husmødre eller haft andet arbejde. Mange af os var gift og havde børn at forsørge. Så vi havde haft vores sag for, kan jeg vist roligt sige. I vore studieår havde så godt som alle været vikarer i folkeskolen og der måttet undervise alle mulige klasser, lærermangelen var jo stor.

Kort sagt, vi havde alle været ude for en meget stor belastning i disse år, og vi hørte om enkelte, der var ved at bryde helt sammen, da det hele var overstået.

Spredt for alle vinde

I min erindring havde vi et godt kammeratskab på mit hold, men på grund af den knappe, eller næsten helt manglende fritid, blev det jo småt med at ses uden for timerne.

Lærerige år

Af Søren Manøe

I vinteren 1957/58 blev jeg opmærksom på, at der var oprettet et aftenseminarium i Esbjerg. Jeg var da 25 år og stod over for et valg, hvad min videre levevej skulle være. Jeg var på dette tidspunkt førstekommiss i Guldager Brugsforening, hvor jeg havde været godt et års tid. Samme år var jeg blevet forlovet med Anne Grethe Jæger fra Ølgod, og jeg skulle til at få styr på, hvordan vores fælles fremtid skulle formes.

Efter at have forladt barneskolen i Sig efter femte klasse var jeg kommet på Esbjerg Stats-skole, hvorfra jeg i 1951 afsluttede med realek-

Så godt som alle fik en lærergerning i folkeskolen, hvilket jo også var deres mål. Mit mål var som nævnt høj- eller efterskoler, og bortset fra et år ved en efterskole på Fyn og et andet ved en børneskole i Sydslesvig var jeg al min tid lærer ved Bramminge Efterskole.

Jeg tænker mine kammerater er gået lige så stærkt op i deres gerning i folkeskolen som jeg i efterskolen.

Heldigvis er mulighederne for videregående uddannelse bedre i dagens Danmark. Man kan tænke på, at vi kun fik nogle få hundrede kroner om året i understøttelse mens vi læste, og vi måtte betale skolepenge, vist 800 kroner om året. Dette ophørte et par år efter vi var gået ud fra seminariet.

Vi var jo fra en generation, der på grund af krise og krig var røget ud på arbejdsmarkedet, hvor vi kunne finde noget, men ikke havde haft muligheder for en uddannelse. Nu fik vi den alligevel.

samen. Vi var kun to fra Sig Skole, der det år fik en videregående uddannelse. Ellers var normen, at man forlod skolen efter syvende klasse, blev konfirmeret og derefter kom i lære ved handel, håndværk eller tjeneste på landet. Da min syv år ældre bror havde fået en realeksamen, lå det i luften, at det skulle jeg også have. Vi var kun os to i hjemmet i Karlsgårde, hvor min far var kabel- og liniemester. Vores forældre så meget på, at vi fik en god uddannelse, så vi stod godt rustet til en eventuel videregående uddannelse. Min bror blev elektroingeniør. Jeg selv var, når jeg nu tænker tilbage, ikke blevet

moden, og det afspejlede sig i karaktererne på statsskolen, en realeksamen med et gennemsnit på g+. Lektierne interesserede mig ikke meget, og det var da også til at overse, hvad jeg gjorde ved det.

Efter afgang fra skolen vidste jeg ikke, hvad jeg ville være, men i et par sommerferier havde jeg været medhjælper hos købmand Kai Kirk i Bjerregård på Holmslands Klit, hvor mine forældre havde sommerhus. Handelen interesserede mig, hvilket medførte, at da der var en annonce efter en koloniallærling i Brugsforeningen Frem i Nørrebrogade i Esbjerg, søgte jeg og fik pladsen. Det interesserede mig, og det blev til tre dejlige læreår, hvor jeg også modnedes og var modtagelig for at lære. Når jeg kunne nøjes med tre års læretid mod de normale fire, skyldtes det realeksamen. Trods lange dage, fra kl. 8 morgen hvor vi åbnede, til kl. 18 hvor var færdige i butikken og derefter om aftenen på handelsskole, så blev det spændende år. Handelsskolen og dens dygtige lærere greb mig, og især det faglige, hvilket resulterede i en afgangskarakter på mg+. Nyt skulle prøves. Danmarks første selvbetjeningsbutik var kommet i en af Esbjerg og Omegns Brugsforeningers afdelinger. Det ville jeg også prøve. Det blev til en tid i EOB i Jerne, i afdelingen på Gl. Vardevej, og da der var svære udsigter for at blive selvstændig, parret med en vis trang til udvandring - min bror var udvandret til USA - søgte jeg job i Canada. Det lykkedes, men 14 dage før afrejsen, stoppede de canadiske myndigheder for immigration, så jeg måtte blive herhjemme. Så blev det til to år som klerk, sælger i skibsproviant, ved Brugsforeningen Frem i Skolegade i Esbjerg. Her var min gamle chef og læremester Arne Jægum flyttet op. Jeg fik jobbet med at handle med forretningens godt 100 kuttere. Igen interessante år, men en levevej var det næppe. Skulle man forvente at blive

uddeler, var det vejen over førstekommiss og uddannelse på Andelsskolen i Middelfart. Derfor søgte jeg stillingen i Guldager, og efter nogen tid begyndte jeg at søge uddelerpladser. Det var på dette tidspunkt næsten håbløst, hvis man ikke kendte personer, der kunne hjælpe at skubbe til den ansættende bestyrelses beslutninger.

Personligt følte jeg, at noget havde rykket sig. Jeg interesserede mig mere og mere for det boglige, og nu kom så muligheden for at realisere ideen om at blive lærer, få del i boglig viden og mulighed for at dyrke og viderebringe den.

En dag troppede jeg op på aftenseminariet på Rørkjær Skole, fik en god snak med rektor Palle Schmidt, der gjorde mig det klart, at min realeksamen var for gammel - antagelig også for dårlig, hvad han nu ikke sagde - til at jeg kunne optages direkte i seminariets første klasse. Jeg måtte starte i præparandklasse og forberede mig til optagelsesprøve den kommende sommer.

Tidsmæssigt voldte det problemer i hverdagen. Seminariet begyndte kl. 17, og jeg var først færdig i butikken i Guldager med opgørelse af kasse m.v. ved seks-syv tiden, så lidt at spise og på cyklen til Esbjerg. Der gik kun kort tid, så sagde jeg op og flyttede hjem hos mine forældre i Karlsgårde og kunne så tage toget fra Sig til Esbjerg. Det må have været først på vinteren, dette skifte skete.

Mærkeligt, men dejligt var det igen at sidde på skolebænken, komme ind i en helt anden verden, beskæftige sig med litteratur, historie, sprog og naturfag osv. Mærkeligt var det også at befinde sig i en verden af ligesindede, sådan at forstå, at vi alle higede efter kundskaber, efter en anden uddannelse, måske den der hele tiden havde ligget og ventet, og hvor der nu var mulighed for at ideen kunne realiseres. Mærkeligt at modtage undervisning fra en flok læ-

Søren Manøe står som nr. fem fra venstre i tredje række fra oven. (Foto: Privat eje).

rere, som ikke betragtede os som skoleelever, men mere som ligestillede. Lærere der følte, at vi var en flok, der dagligt mødte med et åbent sind, hvor man kunne hælde viden på, og som også forventede, at der blev stillet krav om ikke blot indlæring, men også om udfordringer, lektier, opgaver m.v.

Mærkeligt var det at befinde sig i en kreds af lutter modne mennesker, som var indstillet på at få det mest mulige ud af det, og så en så uhomogen forsamling som vi var. Jeg husker, at der var kontorassistenter, en vejmand, en mejerist, en kunstmaler og forfatter, håndværkere af forskellig art, men alle med en ildhu, og gennemsnitsalderen lå vel på 30-40 år. Mange knækkede dog halsen i de første år. Det var svært efter så mange år. Nogle havde svært ved at tilegne sig stoffet, enkelte kunne ikke både klare

studierne og et familieliv med kone og små børn samt arbejde, men de fleste gik ned på arbejdspresset og økonomien. De havde deres daglige arbejde at skulle passe, efter en ottetimers arbejdsdag afsted til skolebænken, hjem kl. 22 og til at forberede sig til næste dag, enten det var arbejdsopgaver eller lektielæsning til seminariet. Nogle gange stod ægteskaber på spil, andre gange arbejdsforhold. Det skal her indføres, at seminariets lærere gjorde deres til at afhjælpe indlæringskravene. De skriftlige opgaver blev lagt hen til aflevering om mandagen, så man havde weekenden til at få det udarbejdet i, og de større skriftlige opgaver fik vi som regel en månedstid eller mere til. Man havde indtrykket, at de alle var dybt engageret i deres undervisning, men også viste stor forståelse for presset på eleverne ikke blot i undervisningssi-

tuationen, men i høj grad den anden side af elevernes hverdag. Og alligevel måtte mange give op. Jeg tror, at der kun var to i min klasse, der gennemførte hele studiet fra forpræparandklassen til den afsluttende lærereksamen.

Forberedelsesklassen sluttede for mit vedkommende til sommerferien, og spændt var man naturligvis på dagen, hvor der skulle modtages besked på rektor Palle Schmidts kontor. Tydeligt husker jeg det, idet jeg var særlig spændt. De fleste havde dagen før eller på selve dagen modtaget dommen via posten, men da at vi først fik posten, efter jeg var draget hjemmefra, var jeg uvidende om min skæbne, men blev glad da Palle Schmidt sagde, »at vi mødes jo efter sommerferien«.

Sommerferien blev brugt på håndens arbejde, så der var en skilling at stå imod med. Jeg fik arbejde hos min far med at montere transformatorårne rundt om i hele Sydvestjylland.

Økonomien fremover var et problem. Der var ingen støtte at hente fra det offentlige. Statens uddannelsestøtte anerkendte ikke aftenseminariestudiet som støtteberettiget. Kun det femte og sidste år, hvor vi var dagseminarister, var anerkendt, men her blev vi betragtet som førsteårsstuderende, hvilket medførte, at vi maksimalt kunne låne 1.000 kr. For mig og alle i klassen var der dog en hjælpende hånd i den stigende lærermangel. Der var mulighed for vikarsættelser i folkeskolen. Det betød økonomi og en arbejdstid, hvor der var muligheder for at passe begge dele, samt den store fordel, at det var indlæring og undervisning forenet i en arbejdsangang. Hvad vi lærte på seminariet, kunne vi gå ud og afprøve på skoleeleverne, groft sagt, men ingen dårlig kombination. Seminariets lærere udtrykte ofte utilfredshed med, at de skulle uddanne lærere til folkeskolen, uden de selv havde prøvet eller måttet undervise folkeskoleelever.

For mit vedkommende betød det, at jeg søgte en vikarstilling ved Hoven Skole ti km nordøst for Ølgod, hvor vi boede. Førstelæreren stillede sig meget skeptisk, da han erfarede, at jeg ville begynde som underviser, når jeg endnu ikke havde en eksamen og endda først skulle begynde på seminariet om 14 dage. Det blev imidlertid til et godt forhold til ham, skolens øvrige lærere og ikke mindst børnene. Skoletiden ved Hoven Skole var fra kl. 8 til 15, 33 timer om ugen fordelt på seks dage. Derefter hjem til min kone, som havde madpakken klar og af sted de 50 km. til Esbjerg. Da nogle af mine klassekammerater fra seminariet havde fået vikarpladser i den nordlige af amtet, havde jeg bilen fyldt op. De mere stabile forhold gjorde, at Grethe og jeg nu turde gifte os og stifte bo, hvad vi gjorde i efteråret 1959.

Præparandtiden var ovre, og det var tiden på Rørkjær Skole også. Vi havde forladt de gamle lokaler på Rørkjær og i samlet trop marcheret til det nye seminarium i Storegade i Jerne. Det blev en festlig indvielse med bl.a. kulturminister Julius Bomholt. En mere intern fest måtte dog afvente til seminariet havde fået gardiner, så vi rigtigt kunne feste, hvad vi så gjorde.

Seminariet var et privat seminarium, hvor der skulle betales skolepenge, hvilket ikke var det største problem. Det var derimod udgifterne til bøger og transporten til seminariet.

Lærerne på seminariet var dygtige og inspirerende, et par enkelte mindre spændende, sådan er det vel altid. Sjovt var det også, at der var gengangere fra statsskoletiden, og nu oplevede jeg dem på en ganske anden måde. Fernstrøm, Klüver, Leth og Bue Kaae mødte jeg igen, men kun Bue Kaae fik jeg fornøjelsen af. At han med sin inspirerende undervisning og store viden fik en afgørende betydning også for mit senere virke, er jeg ham kun taknemmelig for. De kortere timer, kortere frikvarterer betød en in-

tensiv undervisning, hvor stoffet skulle overhøres, nyt gennemgås, og jeg følte altid, at vi gik berigede fra timerne. Ekskursioner var naturligvis et problem. Det blev ikke til mange, og de var da også placeret i weekenderne.

Tiden til kammeratskabet var naturligvis begrænset. Vi havde ikke som dagholdene tiden efter undervisningens ophør. Vi drog hver til sit for at forberede os i de sene nattetimer, og weekenderne var fyldt op med forberedelser til seminariet og folkeskolen, men alligevel følte jeg et godt kammeratskab. Ind under jul og andre højtidere lykkedes det os at få en og anden lærer til at give os »undervisning« på »Gravens Rand« (Jerne Kro), hvor vi hyggede os under afslappede former.

I lærerkredse mødte man, især hos nogle ældre lærere, en direkte udtrykt foragt for aften-seminarieundervisningen, men når man gik ind i en nærmere diskussion med dem, var deres argumentation yderst svag og endte som regel i manglen på kammeratskab, så man følte, at det næsten havde været alt afgørende for tidligere tiders dagseminarister. Holdningen ændrede sig dog efterhånden, som aftenseminaristerne blev færdige og var med til at sætte deres præg på diskussionerne på lærerværelserne, såvel fagligt som holdningsmæssigt.

Det faglige var naturligvis det vigtigste, enten det drejede sig om de enkelte fag eller pædagogikken. Jeg følte, at det var en ny og spændende verden, der åbnede sine sluser, og hvor man på en ganske anden måde end i folkeskolen, kunne sætte viden i perspektiv og sammenhænge. Det var som at tilføre sig selv en ny energi og selv forstå at vedligeholde og udbygge den.

Det femte og sidste skoleår skulle foregå om dagen. Vi skulle nu have praktik, hvilket nødvendiggjorde, at vi blev dagseminarister. For os var det alligevel en god ting, selvom vi jo i det daglige udførte undervisningen i folkeskolen.

Jeg var bl.a. på Gammelby Skole og havde praktik hos skoleinspektør Svend Løkkegaard og Jørgen Føns. Det var sjovt og lærerigt at se andre undervise og bagefter få kritik af egen undervisning. Vi skulle også ud på en skole og være sammen med en lærer igennem en længere periode - en måned - tror jeg det var. Jeg havde valgt Ølgod Byskole og skulle være sammen med lærer Peter Andersen, der hovedsagelig havde danskundervisning. Desværre for Peter Andersen blev han syg i hele perioden, så jeg overtog blot hans skematimer. Der var dog nogle få fritimer imellem undervisningen. Her bad jeg et par af de dygtige lærere på Byskolen om at få lov til at overvære deres undervisning, og det var lærerigt.

I 1964 var det slut. Vi blev demitteret og spredt for alle vinde. For mig blev det trods hektiske år en dejlig tid, og selv om jeg ni år efter forlod folkeskolen, forblev seminariets undervisning et vigtigt grundlag for mit videre virke og liv.

Jens Chr. Nielsen, Jerrigsvej 23B, 6710 Esbjerg V, fhv. studie-
lektor, Esbjerg, født: 1928.

Magne Astrup, Rosenvængets Allé 43, 6700 Esbjerg, tidl. skoleinspektør ved Rørkjær Skole, Esbjerg, født: 1910. Har bl.a. skrevet kronikker i Dagbladet Vestkysten, lyrik i Vild Hvede, Dansk Kirketidende samt en artikel i Fra Ribe Amt 1986.

Vagn Husted, Plantagevej 17, 6740 Bramming, pensionist, født: 1919. Uddannet ved landbrug og læreruddannet. Har skrevet en lang række artikler til aviser og årbøger samt udgivet nogle lokalhistoriske bøger, bl.a. Bramming Hovedgaard i anledning af 200 året for opførelsen af den nuværende hovedbygning. 1986.

Søren Manøe, Solvænget 107, 6870 Ølgod, født 1934. Pensioneret lærer og museumsinspektør. Har tidligere udgivet en lang række artikler i Fra Ribe Amt, Ølgod Museum, Mark og Montre, lokalhistoriske bøger m.m.